

Actualisering actieplan voor een betere bescherming van slachtoffers en een strakkere aanpak van tienerpooiers

Inleiding

2,5 jaar na het lanceren van het actieplan voor een betere bescherming van slachtoffers van tienerpooiers werden de acties die toen uitgeschreven zijn en in de tussentijd werden uitgewerkt en uitgevoerd, kritisch geëvalueerd. Samen met alle betrokken partners komen we tot een actualisering van de acties op de 4 domeinen : preventie, protection, prosecution en partnership. Centraal in deze actualisering staan de verduidelijking en versterking van de opdrachten van de verschillende partners, en de manier waarop deze partners beter kunnen samenwerken op de 4 domeinen.

Behalve de acties op Vlaams niveau, formuleren we vanuit de intensieve samenwerking met FOD Justitie en binnen de Interdepartementale Cel Mensenhandel, ook enkele aanbevelingen om de strijd tegen mensenhandel in het algemeen, en het aanpakken van de tienerpooiers in het bijzonder, nog efficiënter te kunnen voeren.

Terminologie

In dit actieplan wordt gefocust op één van de vormen van mensenhandel, namelijk de seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes volgens de tienerpooiermethodiek. We handhaven hierbij de benaming ‘tienerpooiers’: zij die tieners doelbewust feitelijk afhankelijk en emotioneel aanhankelijk maken om hen vervolgens – via misleiding, dwang, fysiek, psychisch geweld en/of misbruik van kwetsbaarheid – uit te buiten in de prostitutie.

Om de aanpak van deze problematiek ten gronde te kunnen uitvoeren, benadrukken we het belang van de inbedding in de ruimere aanpak van mensenhandel en het Actieplan Strijd tegen Mensenhandel 2015-2019 inclusief het addendum met betrekking tot minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Op deze manier worden de noodzakelijke verbindingen gelegd met alle betrokken partners, ook inzake de vervolging van daders en de juridische ondersteuning van slachtoffers.

Actie 0.1: De specifieke problematiek wordt in alle duidelijkheid benoemd: ‘tienerpooiers’.
Dit is de term die in officiële communicatie eenvormig wordt gebruikt door alle betrokkenen.

Actie 0.2: De aanpak van de problematiek 'tienerpooiers' is ingebed in de strijd tegen mensenhandel. In infobrochures, vormingen, ... wordt dit ook zo benoemd.

1. Preventie

De bestaande acties op het domein 'Preventie' werden grotendeels uitgevoerd: begin januari 2017 de campagne 'Laat je niet pakken' uitgerold. Dit werd uitgevoerd door Child focus, en had een brede focus waarbij er op verschillende terreinen tegelijk ingezet werd. Specifieke beroepsgroepen zoals hotelpersoneel, taxichauffeurs en straathoekwerkers werden gericht gesensibiliseerd.

De website www.stoptienerpooiers.be werd gelanceerd, samen met brochures en postkaarten die op grote schaal verspreid werden. De campagne filmpjes waren, en zijn, ook via laagdrempelige en op jongeren gerichte online fora beschikbaar en te delen.

Toch blijft er een grote nood aan kennis over deze problematiek, zowel op breder maatschappelijk vlak als gericht naar de partners die het dichtst bij potentiële slachtoffers staan.

Ten aanzien van jongeren zullen we nog gericht inzetten op e-safety: het veilig omgaan met internet en sociale media met gerichte preventie-tools naar jongeren om hun weerbaarheid te verhogen.

Het 'Vlaams Actieplan om de fysieke, psychische en seksuele integriteit van minderjarigen te bevorderen en te beschermen' (kort Vlaams actieplan integriteit) zet hierop in. Om te komen tot een coherent beleid wordt dit verder opgenomen in het Vlaams actieplan integriteit.

Actie 1.1: We stimuleren E-Safety en een veilig, gesensibiliseerd gebruik van sociale media en internet. We maken hiervoor de koppeling met het Vlaams actieplan Integriteit.

Actie 1.2: Op het vlak van brede (primaire) preventie wordt verder geïnvesteerd in correcte informatiedeling. We evalueren de reeds opgezette informatiekkanalen en passen aan waar nodig. Alle informatie wordt gebundeld op de geactualiseerde website www.stoptienerpooiers.be.

Actie 1.3: Op het vlak van secundaire preventie wordt de sensibilisering van specifieke beroepsgroepen geëvalueerd en waar nodig hernomen. De beschikbare tools worden gebundeld en gericht aangeboden aan het hulpverleningsaanbod. We brengen hierbij ook de goede praktijken uit het buitenland in beeld.

2. Protection: detectie, veilige opvang en begeleiding voor slachtoffers

Slachtoffers van tienerpooiers hebben nood aan bescherming tegen het milieu waarin ze zijn terechtgekomen, en niet zelden ook tegen zichzelf. Het snel en correct detecteren van signalen is van groot belang, zodat (potentiële) slachtoffers onmiddellijk de juiste ondersteuning kunnen krijgen. Hierbij moeten de mogelijkheden die de verschillende partners kunnen aanbieden duidelijk omschreven en gekend zijn, zodat een correcte doorverwijzing en een samenwerking in functie van de slachtoffers vlot kan verlopen.

Er is sinds het actieplan voorzien in bijkomend beveiligde opvang op maat van de slachtoffers van tienerpooiers, zowel in de gemeenschapsinstellingen als het private aanbod. Daarnaast kan beroep gedaan worden op een bijkomend aanbod intensieve contextbegeleiding en onthemingstrajecten. Deze beveiligende, maar vooral veilige begeleiding moet voldoende ruimte en rust creëren zodat de meisjes de banden met hun destructieve netwerk kunnen doorknippen.

De realiteit toont echter dat de complexiteit van deze problematiek en de diversiteit van de noden niet gevat kunnen worden in dit beveiligende aanbod alleen en er ook nood is aan een opvang in een huiselijk context waarin geborgenheid centraal staat. Het spreekt vanzelf dat we dergelijke initiatieven van veilige, maar informele opvang ook inbedden in de ketenaanpak die we omschrijven als een hulpprogramma (zie verder) samen met alle partners. We moeten hierbij bijvoorbeeld de link maken naar vormen van pleegzorg en ondersteunend aanbod. Daarnaast moet er ook meer aandacht zijn voor andere aspecten van begeleiding, zoals de juridische bijstand en de bijstand bij het strafrechtelijk onderzoek. We ontwikkelen daarom een hulpprogramma, waarin een breder aanbod van met elkaar samenwerkende hulpverleningsinstanties het mogelijk moet maken om tegemoet te komen aan de verschillende aspecten en noden van een traject op maat van de slachtoffers van tienerpooiers.

De referentiecentra mensenhandel krijgen een centrale rol zowel in de detectie en assessment van het slachtofferschap tienerpooiers en nemen binnen het hulpprogramma de ambulante begeleiding van de slachtoffer gelinkt aan het slachtofferschap mensenhandel.

De kernelementen van het aanbod binnen het hulpprogramma, zoals groepssamenstelling, positief leefklimaat, betrouwbare relaties, belang van acute medische zorg, ... worden geobjectiveerd in een kwaliteitskader, gebaseerd op het Nederlandse Azough model. Dit reikt niet enkel handvatten aan, maar maakt het ook mogelijk om gericht te evalueren en waar nodig bij te sturen.

Actie 2.1: Het aanbod wordt in een afgestemd hulpprogramma ondergebracht zodat de verschillende aspecten in het complexe hulpverleningstraject, opgenomen in het kwaliteitskader zoals beschreven in actie 2.8, op maat en gecoördineerd in een ketenaanpak wordt ingezet.

In de uitbouw van het hulpprogramma wordt het huidige aanbod geëvalueerd, leemten gedefinieerd en bijkomend aanbod ontwikkeld dat hieraan remediëert. We hebben hierbij ook aandacht voor andere vormen van seksuele uitbuiting bij minderjarigen.

Actie 2.2: In overleg met de Zorgcentra na Seksueel Geweld wordt bekeken hoe hun aanbod en expertise toegevoegd wordt aan het huidige aanbod.

Actie 2.3: We expliciteren de rol van de erkende centra mensenhandel in het identificatieproces, assessment en bijstand van de slachtoffers en voorzien hiervoor financiering. Deze rol nemen ze in eerste instantie op naar de voorzieningen binnen Jongerenwelzijn en VAPH waar een ernstig vermoeden is van slachtofferschap en ook in overleg met de jeugdparketten.

Actie 2.4: Jongerenwelzijn neemt de centrale regie op om in de hulpverleningstrajecten van slachtoffers en duidt in het thema gevormde aanspreekpunten aan.

Actie 2.5: De overgang naar meerderjarigheid van de slachtoffers wordt bewaakt door een nauw partnerschap te faciliteren. We maken hierbij de link met actieplan jongvolwassenen.

Actie 2.6: Er zal in nauwe samenwerking met Justitie, nagegaan worden op welke manier de juridische ondersteuning van slachtoffers geoptimaliseerd kan worden en expliciteren de rol van de erkende centra mensenhandel op dit vlak.

Actie 2.7: Er wordt in nauwe samenspraak met de verschillende partners een kwaliteitskader ontwikkeld, gebaseerd op zowel het Nederlandse Azough-model als de expertise van de erkende centra mensenhandel, dat standaarden aanlevert inzake de specificiteit van de aanpak van slachtoffers van tienerpooiers.

Actie 2.8: We evalueren het hulpverleningsaanbod en het hulpprogramma aan de hand van het kwaliteitskader zoals omschreven in actie 2.7.

Actie 2.9: De stuurgroep evalueert de impact van de acties die vanuit de FOD Justitie worden genomen en actualiseert de draaiboeken en acties waar nodig.

3. Prosecution: aanpakken van daders

Een kwalitatieve opvang en begeleiding van de slachtoffers van tienerpooiers vereist ook aandacht voor de verhouding tussen het slachtoffer en de dader. In vele situaties herkent het slachtoffer van een tienerpooier zich niet in de slachtofferpositie. De modus operandi, eigen aan de gehanteerde tienerpooiermethode, installeert een dubbele verhouding tussen dader en slachtoffer waarbij het binnen de begeleiding belangrijk is om heel veel aandacht te hebben voor veiligheid en zorg, en tegelijkertijd aandacht te hebben voor de rol en positie van de dader. Het zorgzaam begeleiden en ondersteunen van slachtoffers in het strafonderzoek, onder meer in het begeleiden naar een aangifte zijn hier onderdeel van.

Ook in dit domein leggen we er de nadruk op om de problematiek systematisch vanuit het perspectief van mensenhandel te benaderen. Een aangepaste erkenning van minderjarigen als slachtoffer van mensenhandel moet hier toe bijdragen. Via het expertisenetwerk mensenhandel dringen we verder aan op de coördinatie van gerechtelijke onderzoeken, zodat eventuele netwerken van tienerpooiers in kaart kunnen gebracht worden.

Actie 3.1: Er wordt in de begeleiding van minderjarige slachtoffers van tienerpooiers, binnen een kader van grote zorg en veiligheid voor het slachtoffer, gewerkt rond de dader-slachtoffer relatie en de rol, de positie en methodieken die de dader inneemt en hanteert. Dit element wordt opgenomen in het kwaliteitskader zoals omschreven in actie 2.8.

Actie 3.2: We bundelen en installeren de goede praktijken inzake het toe leiden van slachtoffers naar aangifte(bereidheid), inclusief elementen zoals het zorgzaam afnemen van de sas-kit. We verduidelijken de rol en de expertise die de verschillende partners (referentiecentra, zorgcentra na seksueel misbruik, ...) hierin hebben in het draaiboek, zoals omschreven in actie 4.1.

Actie 3.3: Het federaal parket coördineert de gerechtelijke onderzoeken. De mogelijkheid wordt bekeken om beroep te doen op een operationele misdrijf analist bij DJSOC om de lopende onderzoeken onderling te kunnen afstemmen en eventuele netwerken in kaart te brengen.. We volgen dit verder op via het expertisenetwerk mensenhandel.

Actie 3.4: Het hulpprogramma van assessment tot beveiligend aanbod wordt weerspiegeld in de gerechtelijke jeugdhulpmaatregel. Dit wordt opgenomen in de betrokken expertisenetwerken van het College van Procureurs-generaal.

4. Partnership: experts, welzijn, politie en justitie

Het Actieplan van 2016 installeerde een verhoogde aandacht aan samenwerking tussen het Federale en Vlaamse niveau; tussen politie en justitie enerzijds en de hulpverlening anderzijds. Dit vertaalde zich onder meer in de creatie van een stuurgroep onder co-voorzitterschap van de FOD Justitie, waar deze verschillende actoren in zetelen.

Een verdere concretisering en uitrol van de acties opgenomen in deze actualisering van het actieplan blijft de belangrijkste opdracht van deze stuurgroep, waarbij er aandacht is voor taakafbakening, samenwerking, kennisoverdracht en vorming.

Actie 4.1: In samenwerking met FOD justitie worden de rollen en de manier van samenwerking tussen de verschillende partners, zoals ze zich ontwikkelden, in een draaiboek helder omschreven. Deze rollen omvatten informatie, detectie, identificatie en assessment. De informatiedoorstroom tussen de verschillende partners wordt hierin beschreven.

Actie 4.2: Er wordt extra aandacht gegeven aan de informatiedoorstroom tussen alle partners onderling, en in het bijzonder voor de manier waarop het hulpverleningsaanbod enerzijds over noodzakelijke info kan beschikken van zowel dader als slachtoffer, en anderzijds op welke manier ze informatie over daders kan aanleveren. Dit wordt uitgewerkt binnen het expertisenetwerk mensenhandel en jeugd.

Actie 4.3: De erkende centra mensenhandel registreren enerzijds het aantal meldingen van mogelijke slachtoffers en anderzijds het aantal minderjarigen die effectief het statuut 'slachtoffer mensenhandel' krijgen. We installeren een tweedelijnsconsult en assessment voor de actoren binnen de integrale jeugdhulp en informeren dezen over de verwachtingen omtrent het aanmelden.

Actie 4.4: Inzake het beroepsgeheim worden de resultaten van het onderzoek, uitgevoerd door het Steunpunt SAM, opgenomen in het draaiboek.

Actie 4.5: De stuurgroep tienerpooiers volgt de verdere opvolging van de acties uit dit actieplan op. Hiertoe wordt de samenstelling van de stuurgroep geëvalueerd en bijgestuurd.

Actie 4.6: Er wordt een vormingsplan opgemaakt, om zowel op brede schaal als gericht en toegepast een gemengd opleidingsaanbod te voorzien. Dit aanbod zal afgestemd zijn en gekoppeld worden aan het vormingsaanbod ontwikkeld in het federale actieplan ter bestrijding van mensenhandel 2015-2019.

Actie 4.7: De jeugdmagistraten en jeugdrechters worden uitgebreid geïnformeerd over de infolux en het hulpverleningsprogramma en -aanbod inzake deze problematiek.

ADDENDUM

Vooraf op het domein prosecution liggen er belangrijke bevoegdheden bij de actoren van Justitie. De nauwe samenwerking tussen het Vlaams beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de Federale Overheidsdienst Justitie, wordt voor dit thema geformaliseerd in een co-voorzitterschap van de Vlaamse stuurgroep Tienerpooiers.

Dit heeft er toe geleid dat verschillende aanbevelingen die geformuleerd werden op de stuurgroep mee bijgedragen hebben tot de ontwikkeling van onder andere het addendum "minderjarige slachtoffers" bij het Nationaal Actieplan Mensenhandel 2015-2019, waarin acties opgenomen werden inzake het statuut 'minderjarig slachtoffer van mensenhandel', de afstemming tussen de referentiemagistraten mensenhandel en jeugdmagistraten, het strafrechtelijk beleid voor een aanklappende aanpak van tienerpooiers en de hierbij horende strafmodaliteiten.

Ook in de toekomst toe blijven we hier verder op inzetten. Hiertoe formuleren we nog volgende aanbevelingen :

Elke situatie van een vermiste minderjarige met een vermoeden van slachtofferschap wordt gezien als een verontrustende situatie en kan bij (vermoeden van) maatschappelijke noodzaak worden aangemeld bij een gemandateerde voorziening .

Er wordt onderzocht op welke manier er snel en gecoördineerd in actie getreden kan worden wanneer een minderjarig slachtoffer als vermist geseind wordt.